

сора, який хоче знищити самобутність українського народу його прав і звичаїв. Також С. Дністрянський закликає нас до боротьби за міжнародне визначення, правовий захист та свободу громадян.

Список використаних джерел:

1. Вакіряк В.П. Правова характеристика проекту Конституції Станіслава Дністрянського. URL: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=741%3A171213-02&catid=90%3A7-1213&Itemid=110&lang=ru (дата звернення: 06.04.2018).
2. Стецюк Н. Академік Станіслав Дністрянський і його проект Конституції Західноукраїнської Народної Республіки. URL: <http://www.constjournal.com/2016-1/akademik-stanislav-dnistrianskyj-i-jogo-proekt-konstytutsiyi-zahidnoukrayinskoyi-narodnoyi-respubliky> (дата звернення: 06.04.2018).
3. Сулима О. Український вчений-правник Станіслав Дністрянський (1870—1935). URL: <http://www.dato.te.gov.ua/images/PDF/dnistrijansky.pdf> (дата звернення: 06.04.2018).
4. Слота Х. Станіслав Дністрянський – науковець, яким пишаються у Тернополі. URL: <https://ternograd.te.ua/2017/09/станіслав-дністрянський-науковець> (дата звернення: 06.04.2018).

ВИБОРЧА МОДЕЛЬ ЗУНРУ ЯК ЗРАЗОК НАРОДОВЛАДДЯ ЗА ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1921 рр.

ЗАХАРЧЕНКО Петро Павлович,
д.ю.н., професор, професор кафедри історії права та держави юридичного факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

Вибори до усіх рівнів державної влади, проведені за умов дотримання азбуки демократії, мають усі підстави вважатися легітимним волевиявленням народу. Саме такими вони уявлялися у ст. 4 Основного Закону Західноукраїнської Народної Республіки, де вказувалося: «Владу від імені Західноукраїнської Народної Республіки здійснює весь її народ через своїх представників, обраних на підставі загального права голосу, незважаючи на статтю» [1, с. 330]. Найвищим представницьким органом влади мали стати Установчі Збори ЗУНРу. До скликання парламенту вся повнота законодавчої влади мала належати Українській Національній Раді (далі-УНРада) [2, с. 274]. До розроблення конституційних положень безпосередньо долучився митрополит А. Шептицький, єпископи І. Коциловський та Г. Хомишин.

В основу майбутніх виборів до вищого законодавчого органу новоствореної держави була покладена виборча модель, у підвалини якої закладалися принципи народовладдя. Під народовладдям сучасна наука конституційного права розуміє таку сутність держави, яка полягає у належності та здійсненні влади народом у власних інтересах у правовій, демократичній формі на засадах гарантування та втілення прав і свобод лю-

дини [3, с. 39]. Народовладдя ґрунтується на елементах прямої демократії, рівності виборчих прав усіх громадян, незалежно від національності, віросповідання, статі.

Для втілення ідей народовладдя на черговій сесії, яка тривала з 25 березня по 15 квітня 1919 р., УНРада ухвалила необхідні виборчі закони («Про скликання Сейму Західноукраїнської Народної Республіки», «Про вибори (виборчу ординацію»). Однопалатний парламент (Сейм) мав обиратися громадянами на основі загального, рівного, прямого виборчого права при таємному голосуванні. Враховувався національне розмаїття краю. Вибори мали відбуватися за національно-пропорційним принципом, а Сейм мав складатися із 226 депутатів і поділятися на квоти: 160 українців (70,8 % від загальної кількості голосуючих), 33 поляки (14,6 %), 27 євреїв (11,9 %) та 6 німців (2,7 %). Утворювалися окремі виборчі округи для кожної національної меншини: 15 українських, 5 польських, 5 єврейських і 1 німецький [4, с. 123]. «Новий виборчий закон відіграв важливу роль у примиренні різних національностей, які проживали на західноукраїнських землях, бо гарантував національним меншинам 30 % місць у майбутньому парламенті», – цілком резонно заявляв сучасний дослідник національно-визвольних змагань у Західній Україні А. Бойчук [5, с. 288].

Необхідно зауважити, що українські округи визначалися з різною кількістю представників (послів) від кожного, залежно від кількості виборців. Наприклад, від Львівського – 22, Станіславського – 20, Коломийського – 19, Золочівського – 13, Тернопільського – 9, Перемишльського, Бережанського, Чортківського, Стрийського – по 12 тощо [7, с. 180]. В оригінальний спосіб було вирішене питання про участь у голосуванні військових. Вони віддавали голоси через своїх «повновласників» в окрузі. Позбавлялися права голосу так звані «обезволені» особи, до яких належали душевнохворі; засуджені за вчинення майнових злочинів, вбивство, звідництво, згвалтування тощо; раніше засуджені за злочини проти виборчих прав; особи, які впродовж останніх двох років двічі засуджувалися за пияцтво [2, с. 276].

Виборчі дільниці населених пунктів не повинні були охоплювати більше 2 тис. осіб, а очолювати виборчі комісії мали державні повітові комісари або уповноважені ними «заступники». Головна виборча комісія призначалася Українською Національною Радою і підпорядковувалася Державному Секретаріату внутрішніх справ, а місцеві виборчі комісії мали працювати у приміщеннях державних адміністративних органів.

Закон про вибори регулював право партій формувати партійні списки кандидатів у послы Сейму, а також відповідну процедуру. Кожен кандидат мав бути зазначений тільки в одному партійному списку. Не обрані кандидати вважалися заступниками послів (депутатів) за відповідним списком. Якщо посол (депутат) із будь-яких причин вибував, то його місце посідав заступник, зазначений першим у партійному списку серед необраних кандидатів [6, с. 76].

Оцінюючи Закон «Про вибори до Союму ЗУНР» від 14 квітня 1919 р., можна констатувати, що для того часу це був надзвичайно демократичний, ліберальний до національних меншин нормативно-правовий акт, який створив рідкісний у світовій виборчій практиці прецедент, що дало можливість сучасному досліднику історії українського права Б. Тищику відзначити його унікальність серед законодавчих актів інших держав світу, адже ніде «не було такої не на словах, а на ділі національної толерантності, поваги до людей інших націй, іншого віросповідання» [8, с. 185]. На жаль, Закон, що розроблявся в екстремальних умовах воєнних дій, так і не був реалізований у зв'язку з раптовим погіршенням ситуації на польсько-українському фронті. Втім, не може залишитися поза увагою той факт, що лідери ЗУНРу, розбудовуючи державу, перебували у полоні пошуків

оптимальної моделі співвідношення національних і соціальних пріоритетів. Політична еліта, незважаючи на розбіжності ідеологічного характеру, все ж змогла подолати загрозу політичного чи особистісного протистояння і сформувати на демократичній міжнародній основі представницькі та урядові структури.

Разом із тим, аналізуючи виборче законодавство ЗУНРу, необхідно звернути увагу на те, що воно передбачало певні обмеження стосовно здійснення активного і пасивного виборчого права, зокрема для осіб, зазначених вище. Виходячи із практики нинішнього національного та європейського виборчого законодавства, вважаємо, що такі широкі обмеження одного із ключових видів політичних прав як право голосу були зайвими. Особи, позбавлені виборчої правосуб'єктності, не створювали жодної загрози для формування найвищого представницького органу новоствореної держави.

Потреби Республіки зумовили деталізацію функцій і завдань повітових, міських та сільських органів влади. Тому в «Уставі і інструкції для повітових органів Української Національної Ради» визначалися принципи співпраці державних повітових, міських та сільських комісарів із відповідними комітетами Ради. Повітові збори «відпоручників» усіх громад обирали повітових комісарів. До числа виборців належали мешканці громад віком від 20 років, а якщо кількість таких осіб перевищувала 3 тис., то їм надавалося право обирати від кожних наступних 2 тис. мешканців ще по відпоручнику. Процес їхнього обрання відбувався під контролем місцевих політичних організацій. У разі коли таких не було, то процес обрання мали контролювати просвітні або січові товариства.

Обраного повітового комісара оголошували «верховним органом громадської національної влади» та виконавчої влади у повіті. До його обов'язків входили: втілення у життя розпоряджень Української Національної Ради і Державного Секретаріату, затвердження кандидатур міських та сільських комісарів, забезпечення організації охорони публічного спокою і запобігання «самочинним ворожим виступам проти національних меншин», спрямування національно-політичного руху, вжиття заходів із метою оборони української державності, визначення «урядників на нагальні та інші урядові посади повітової адміністрації» [6, с. 117-118].

Все, що відбувалося на західноукраїнських землях одразу після завершення Першої світової війни, стало не локальним історичним явищем, а складовою єдиного процесу, який охопив не тільки українські землі, але й територію усїєї Європи, та призвів до змін як у державному устрої, так і у демократизації прав людини, що підтверджувалося новаціями у виборчому процесі. Наведене також є очевидним з огляду на те, що після завершення війни з'явився цілий ряд проектів законів, які передбачали уконституювання здобутків західних українців на ниві державного будівництва, де пріоритети були беззастережно віддані інституційним органам представницького характеру [6, с. 118].

Таким чином, виборче законодавство Західноукраїнської республіки, ухвалене в період Української революції 1917-1921 рр. промовисто свідчить про те, що інститут народовладдя мав широку присутність в ньому. Воно врахувало присутність національних меншин, що проживали на її території, надавши право на створення у парламенті окремих фракцій за національною ознакою. Ліквідація цензових обмежень, надання виборчого права жінкам і військовослужбовцям також стало невід'ємним елементом новаторського законодавства, що забезпечувало демократичний поступ українській державі.

Список використаних джерел:

1. Гай-Нижник П. Формування органів державної влади та управління ЗУНР (1918-1920 рр.). *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства*. Київ, 2009. Вип. XXIII. С. 326—348.
2. Захарченко П. Історія держави і права України: підручник. Київ, 2005. 368 с.
3. Шипілов Л.М. Народовладдя як основа демократичної держави: монографія. Харків, 2009. 216 с.
4. Панкевич І.М. Виборче право в Україні у період спроб відродження Української державності після I світової війни. *Вроцлавсько-Львівський юридичний збірник*. 2011. № 2. С. 117—134.
5. Бойчук А.Ю. Внесок Костя Левицького у розвиток інституту адвокатури на Західноукраїнських землях у другій половині XIX– на початку XX століть. *Митна справа*. 2011. № 1. Ч. 2. С. 284—290.
6. Павленко В.В. Еволюція виборчої системи в Україні (1917—1939 рр.): дис. ... канд. юр. наук. Київ, 2017. 230 с.
7. Кульчицький В.С., Настюк М. І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. Львів, 1996. 296 с.
8. Тищик Б.Й. Західно-Українська Народна Республіка (1918—1923). Історія держави і права. Львів, 2005. 392 с.

СТАНІСЛАВ ДНІСТРЯНСЬКИЙ – РОЗРОБНИК КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ЗУНР

КАЛЮТА Вікторія Федорівна,
*студентка юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету*

Станіслав Дністрянський – видатний український академік, вчений-правник, громадсько-політичний діяч. Уродженець Тернополя, він, безсумнівно, зробив немалий внесок у політичне життя Західної України в XX ст., розробивши для Уряду Євгена Петрушевича проекти конституцій 1920 року. Проекти конституції С. Дністрянського вважаються складовою частиною скарбниці національної конституційної думки.

Науковий доробок С. Дністрянського привертав увагу широкого кола вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме Т. Андрусяка, Л. Бича, К. Вислобокова, В. Возьного, М. Граната, П. Гуралю, О. Ейхельмана, М. Кравчука, В. Мельника, Л. Окіншевича, Ю. Панейка, В. Потульницького, В. Савчака, З. Соколока. Відомості саме про конституційно-правові погляди Дністрянського та його роль в історії українського конституціоналізму містяться у працях таких видатних вітчизняних вчених як В. Кампо, А. Ковалю, О. Мироненка, П. Стецюка та інших.

Станіслав Дністрянський – знаний вчений-юрист, енциклопедист європейського рівня, патріот поневоленої України. Як громадський діяч С.С. Дністрянський користувався великим авторитетом, насамперед на західноукраїнських землях, оскільки він уродже-